

”Vad skulle va’ min grej” – de ungas utbildningsval på andra stadiet och könssegregerade stigar

Jenni Lahtinen, Tommi Hoikkala & Sinikka Aapola-Kari,
Ungdomsforskningssällskapet

Unga tänker på utbildningsalternativens pull- och pushfaktorer i sina individuella livssituationer.

Könssegregationen enligt utbildningsområden och yrkesbranscher är ovanligt stark i Finland. Segregationen mellan män och kvinnor börjar redan vid övergången från grundskolan till andra stadiet. Projektet Purkutalkoot har granskat ungas utbildningsval och bakgrundsfaktorer relaterade till denna övergång. Projektets vittomfattande syfte är att mildra och avveckla könssegregationen i utbildningen och arbetslivet genom att lyfta fram fenomen relaterade till segregation, könsbaserade yrkesuppfattningar, ungas uppfattningar om jämställdhet och valet av utbildning. Författarna till rapporten närmar sig frågan flermetodiskt, med hjälp av både kvalitativa och kvantitativa material samt av tidigare litteratur.

Purkutalkoot-projektet rekommenderar

Utbildnings- och karriärplanerna påverkas av en hel del faktorer på individ-, samhälls- och organisationsnivå, vilket innebär att avvecklingen av segregationen kräver både politiska och praktiska åtgärder i såväl utbildningen och arbetslivet som i ungdomsarbetet och fritidsintressena.

1. Man tillsätter ett nationellt samordnat projekt som förenar representanter för arbets- och näringslivet samt utbildningssektorn i strategiskt samarbete för att avveckla segregationen.
2. Man startar ett forsknings- och utvecklingsprojekt för utbildning i handledning, där handledningen utvecklas på ett övergripande sätt på alla utbildningsstadier, TE-byråer, Navigatortjänster och andra organisationer som tillhandahåller handledning.

3. Man intensifierar samarbetet mellan läroanstalter och vårdnadshavare för göra det möjligt för unga att göra mångsidigare val.
4. Man lyfter fram avvecklingen av segregationen samt jämställdheten och likabehandlingen som genomgående teman i utbildningspolitiska redogörelser, jämställdhetsredogörelser, tillgänglighetsplanen för högskoleutbildning och utvecklingsprojekt för fortlöpande inläring.
5. Man utnyttjar praoperioderna mer aktivt för att avveckla könssegregerade yrkesuppfattningar.
6. I den grundläggande utbildningen stöder man mångsidig fritidsverksamhet som är fri från könsstereotyper både i och utanför skolorna.
7. Man utmanar medieaktörer och andra innehållsproducenter att fokusera på mer mångsidiga förebilder i yrkeslivet.
8. Man skapar en långsiktig mediekampanj, där stereotyper relaterade till kön och andra skillnader avvecklas på ett sätt som tilltalar unga.
9. För att avveckla segregationen och öka jämställdheten mellan och likabehandlingen av könen behövs det mer forskning som införlivas i det praktiska arbetet och politiska beslutsfattandet.

Litteraturöversikt

Det har utvecklats olika teorier och metoder för att förklara segregation, och de skiljer sig från varandra när det gäller deras vetenskapsfilosofiska antaganden och om de syftar till att förklara segregation ur individens, samhällets eller olika organisationers perspektiv. Den valda metoden påverkar tolkningen av segregation och åsikterna om huruvida något kan eller bör göras åt den.

Den segregerade utbildnings- och arbetsmarknaden samt löneskillnaderna är ett resultat av en lång historisk utveckling. Segregationen av kvinnors och mäns yrken, den samhälleliga uppskattningen och lönen är förknippade med kopplingar till makt på många nivåer, politiska intressen och symbolik, och varken löneskillnader eller segregation kan lösas utan att förstå dessa kopplingar.

Uppfattningarna om kön och yrken som passar olika kön är fortfarande traditionella. I synnerhet när det gäller barnvård och vård på ett mer allmänt plan verkar uppfattningarna om könsroller ha bevarats, och de styr män och kvinnor till olika branscher. När det gäller ungas uppfattningar om yrken har man i litteraturen lyft fram betydelsen av yrkespersoner som förebilder och relaterade uppfattningar.

Metoderna för att påverka segregationen har i den finländska och europeiska kontexten inneburit otaliga utbildnings- och arbetskraftspolitiska åtgärder, forsknings- och utvecklingsprojekt samt åtgärder för främjande av jämställdhet i skolor och på arbetsplatser. Ett problem verkar å ena sidan vara spridningen och etableringen av god praxis och å andra sidan genomförandet, uppföljningen och konsekvensbedömningen av olika projekts åtgärdsförslag.

Faktorer relaterade till atypiska val

Unga fattar mest beslut som är typiska för deras kön vid övergången från grundstadiet till yrkesutbildning på andra stadiet. Branscherna inom yrkesutbildningen är mycket köns-segregerade och inom utbildningsområden som verkar ha jämn könsfördelning finns det segregerade 'fickor', som ytterligare framhäver utbildningens könssegregation. Pojkarnas atypiska val koncentreras till social- och hälsovården, där kunskapsområdet för prehospita akut-sjukvård utgör den ovan avsedda maskulina fickan. Flickornas atypiska val är däremot fördelade mellan flera områden. Atypiska val är vanligare för både män och kvinnor i äldre åldersgrupper. Oberoende av kön verkar invandrarbakgrund öka ungas sannolikhet att välja den kvinnodominerade vårdsektorn, vilket väcker frågan om ungas individuella förmågor i dag beaktas tillräckligt. I synnerhet ett atypiskt utbildningsval av en förälder av samma kön ökar kraftigt sannolikheten för att också barnet kommer att välja en atypisk utbildning. Enligt analysen verkar det också som om ungas val påverkas av utbildnings- och arbetsutbudet i regionerna. Fritidsintressen som anses vara atypiska ökar sannolikheten för att unga också väljer atypiska utbildningsområden.

Ungas synpunkter på jämställdhet

Finländska unga anser att det är viktigt och positivt att könen är jämställda i samhället, och en överväldigande majoritet är för detta. De unga hoppas att jämställdheten kommer att stärkas i framtiden. De unga anser att könssegregerade branscher i viss grad är problematiska. Över hälften av unga kvinnor men endast en tredjedel av unga män anser att könssegregationen bör minska. Även om majoriteten av de unga är för jämställdhet mellan könen, anser en stor del fortfarande att det i första hand är kvinnor som ska ta hand om barn. Dessutom anser en del unga att könet har betydelse när det gäller expertis på olika områden. Enligt enkäter är jämställdhetsläget relativt bra på läroanstalter, men det förekommer fortfarande problem med tanke på jämställdheten, såsom trakasserier, mobbning och diskriminering på grund av kön.

Ungas utbildningsval och könssegregerade uppfattningar om yrken

Ungas val av utbildning är processer, där de betydelsebärande elementen utgörs av såväl den personliga studieframgången och uppfattningen om de egna starka sidorna som av kompisar, familj och familjens resurser, fritidsintressen, lokala samt samhällsliga, sociala och kulturella fenomen, strukturer och rutiner samt även regionala faktorer. Dessa faktorer bildar *socialiseringslandskapet* kontext för de unga, och de är närvarande när de överväger *push- och pullfaktorerna* på andra stadiet utbildningsområden. Ett visst område kan attrahera medan ett annat stöta ifrån. Olika faktorer i de ungas egna sociala världar får varierande vikt i deras berättelser.

Avvägningen av push- och pullfaktorer kan vara en medveten eller omedveten, dåligt verbaliserad process eller något odefinierat däremellan. Även om en del unga väljer utbildningsområde på lång sikt med siktet inställt på ett visst yrke väljer många studieplats relativt snabbt utifrån ytliga intryck. Kön är ofta en så självklar faktor bakom den ungas val av utbildning att den inte ens verbaliseras.

Skolornas studiehandledning är en viktig del i valet av utbildning. Enligt elevenkäter verkar det som om handledningspraxis i alltför hög grad baserar sig på framtidsutsikter som är typiska med tanke på könen. När det gäller handledning som beaktar mångfald har god praxis som utvecklats i olika projekt inte etablerats i grunderna för handledningen, och i dag hänger det alltför ofta på enskilda lärares och studiehandledares intresse.

Att ta del av yrkespraxis och delta i yrkespraktik utgör en del av områdenas push- och pullfaktorer. Könsegregerade uppfattningar och rutiner är fortfarande allmänt förekommande på arbetsplatser och läroanstalter och kan påverka de ungas utbildningsplaner, arbetsgivarnas lönepraxis och delegeringen av enskilda arbetsuppgifter. Av resultaten av projektet framgår att de fördomar och könsbaserade trakasserier som pojkar och män stöter på i skolor och på arbetsplatser bör identifieras bättre.

Ytterliga information:

Forskare Jenni Lahtinen, Ungdomsforskningsnätverket
jenni.lahtinen@nuorisotutkimus.fi

Forskningsprofessor Tommi Hoikkala, Ungdomsforskningsnätverket
tommi.hoikkala@nuorisotutkimus.fi

Forskningsdirektör Sinikka Aapola-Kari, Ungdomsforskningsnätverket
sinikka.aapola-kari@nuorisotutkimus.fi

Purkutalkoot har arbetats som ett led i genomförandet av statsrådets utrednings- och forskningsplan 2017.

Projektets syrgupps ordförande

Opetusneuvos Sanna Hirsivaara
OKM, Korkeakoulu- ja tiedepolitiikan osasto
sanna.hirsivaara@minedu.fi

Purkutalkoot
Koulutuksen ja työelämän sukupuolisegregaation purkaminen

UNGDOMSFORSKNINGSNÄTVERKET
UNGDOMSFORSKNINGSSÄLLSKAPET

OTUS

STATSRÅDETS UTRED-
NINGSG- OCH FORSKNINGSG-
VERKSAMHET
www.tietokayttoon.fi/sv.